

Manastırlı İsmâil Hakkı ve
**VESÂİLÜ'L-FELÂH FÎ
MESÂİLİ'N-NİKÂH**

Adlı Eseri

Zeynep Selin Dirikol

İBER
AKADEMİ

Manastırlı İsmâil Hakkı ve
*VESÂİLÜ'L-FELÂH FÎ
MESÂİLİ'N-NİKÂH*

Adlı Eseri

Manastırlı İsmâil Hakkı ve
VESÂİLÜ'L-FELÂH Fİ MESÂİLİN-NİKÂH
Adlı Eseri

Zeynep Selin Dirikol

Editör	Evren Çakıl
Son Okuma	Evren Belkız
ISBN	978-625-7249-26-3
1. Baskı	İstanbul - 2026
İBER Akademi Yayınları	15
Genel Yayın Yönetmeni	Savaş C. Tali
Yayın Yönetmeni	Ayşenur Alper
Tasarım	İHÜ Yayınları
Kapak Uygulama	İHÜ Yayınları
Mizanpaj Uygulama	Muhammed Muttaki Topcu
Baskı&Cilt	Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş. Sertifika No: 51796

Dirikol, Zeynep Selin

Manastırlı İsmâil Hakkı ve Vesâilü'l-Felâh fî Mesâilî'n-Nikâh Adlı Eseri / Zeynep Selin Dirikol ; editör Evren Çakıl ; son okuma Evren Belkız. – Birinci basım. -- İstanbul : İBER Akademi Yayınları, 2026.

116 p. ; 24 cm. -- (İBER Akademi Yayınları ; 15.).

Bibliyografya ve dizin var.

ISBN 978-625-7249-26-3.

1. Nikâh (İslam hukuku). 2. İslam hukuku_Türkiye_Tarih. 3. Manastırlı İsmail Hakkı_Biyografi.

BP158.7

297.577

Bu kitap, İbn Haldun Üniversitesi Yayın Kurulu'nun 25.12.2025/18 tarih ve sayılı kararıyla yayınlanmıştır.

© Bu eserin tüm yayın hakları, İbn Haldun Üniversitesi Yayınlarına aittir. Eleştirel makale ve dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında, bu kitabın tamamı veya bir kısmı, yayıncının izni olmadan yayınlanamaz.

İBER Akademi Yayınları İbn Haldun Üniversitesi Yayınlarının Tescilli Markasıdır.

Ordu Cd. No:3, 34480 Başakşehir/İstanbul

iberakademi@ihu.edu.tr | press@ihu.edu.tr

Zeynep Selin Dirikol

2022 yılında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İslami İlimler Lisans Programı'ndan mezun oldu. Aynı yıl İbn Haldun Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Fakültesi Yüksek Lisans Programı'na başladı; 2025 yılında "Manastırlı İsmâil Hakkı'nın *Vesâilü'l-Felâh fî Mesâilî'n-Nikâh* Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Hukûk-ı Aile Kararnâmesi ile Mukayesesi" başlıklı tezini savunarak yüksek lisans eğitimini tamamladı. Hâlen İbn Haldun Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Fakültesi'nde doktora eğitimine devam etmektedir.

İçindekiler

<i>Kısaltmalar Listesi</i>	9
<i>Giriş</i>	11
Manastırlı İsmâil Hakkı'nın Hayatı ve <i>Vesâilü'l-Felâh fî Mesâili'n-Nikâh</i> Adlı Eseri	15
Manastırlı İsmâil Hakkı'nın Hayatı	17
Eserin Kaleme Alındığı Dönem	21
Eserin Yazılış Amacı	26
Eserin Şekil ve Muhteva Açısından Tahlili	27
Eserin Kaynaklar Açısından Tahlili	28

Vesâilü'l-Felâh fî Mesâili'n-Nikâh

Mukaddime	33
Kitâbu'n-Nikâh	34
Bâb-ı Evvel: Nikâhın Ahkâm ve Şerâ'îti Hakkındadır.	35
Faşl-ı Evvel: Nikâhın hükm-i şer'isi beyânındadır.	35
Faşl-ı Sâni: Nikâhın Erkânı Beyânındadır.	35
Faşl-ı Sâlis: İcâb ve kabûluñ şartları beyânındadır.	37
Faşl-ı Râbi': Muharremât beyânındadır.	42
Bâb-ı Sâni: Nikâha Ta'alluku Bulunan "Velâyet" ve "Vekâlet" ve "Kefâlet" Gibi Şeyler Beyânındadır.	48
Faşl-ı Evvel: Nikâha dâ'ir velâyet beyânındadır.	48
Faşl-ı Sâni: Hıyâr-ı fesh beyânındadır.	51
Faşl-ı Sâlis: Nikâha dâ'ir vekâlet beyânındadır.	54
Faşl-ı Râbi': Kefâ'et beyânındadır.	55
Bâb-ı Sâlis: Nikâhın Hükümü Olan Mehr Beyânındadır.	57
Faşl-ı Evvel: Mehriñ vucûbu ve miqdârı ile mehr-i müsemmâ ve mehr-i misl kısımlarına inkışâmı ve suķûṭ veyâ tañşifini icâb eden esbâb ile bedeli olan "mut'a" beyânındadır.	57

Faşl-ı Sānī: Mehrin taķarrurunu mūcib olan ḥalvetiñ ŧerā'it ŧiḥḥati ve aḥkāmı beyānındadır.	62
Faşl-ı Sālis: Mehre dā'ir kefālet ve zāmān beyānındadır.	65
Faşl-ı Rābī': Cihāza mūte'allik aḥkām beyānındadır.	66
Bāb-ı Rābī': Nikāḥıñ Aķsām-ı Sā'iresi Beyānındadır.	68
Faşl-ı Evvel: Nikāḥ-ı fāsıd beyānındadır.	68
Faşl-ı Sānī: Nikāḥ-ı mevķūf beyānındadır.	69
Faşl-ı Sālis: Milel-i ğayr-ı müslimeniñ nikāḥları beyānındadır.	70
Bāb-ı Hāmıis: Ḥuķūk-ı Zevciyyet Beyānındadır.	70
Bāb-ı Sādis: Nafaķa-i Vācibeye Dāirdir.	72
Faşl-ı Evvel: Zevc üzerine zevce için vācib olan nafaķa beyānındadır.	72
Faşl-ı Sānī: Zevc-i ğā'ibiñ mālında taķdīr-i nafaķaya dā'irdir.	75
Faşl-ı Sālis: Nafaķa deyni beyānındadır.	78
Faşl-ı Rābī': Peder üzerine evlādıñ nafaķa-i vācibesi beyānındadır.	78
Bāb-ı Sābi': Rıdā' Beyānındadır.	83
Bāb-ı Sāmin: Ṭalāk Beyānına Dā'irdir.	88
Faşl-ı Evvel: Ṭalākıñ ḥükmü ve aķsāmı beyānındadır.	89
Faşl-ı Sānī: Ta'lik beyānındadır.	90
Faşl-ı Sālis: Ric'at beyānındadır.	90
Faşl-ı Rābī': Muḥāla'a beyānındadır.	90
Faşl-ı Hāmıis: Ṭalāk-ı fār beyānındadır.	91
Bāb-ı Tāsi': 'İddet Beyānındadır.	92
Faşl-ı Evvel: 'İddetiñ ḥükmü ve esbāb-ı vücbu ḥaķķındadır.	92
Faşl-ı Sānī: Mu'tede ya'nī 'iddet bekleyen kadın ḥaķķında vācib olan nafaķa beyānındadır.	93
Bāb-ı 'Āŧir: Ḥizāne Beyānındadır.	95
Bāb-ı Hādī Aŧer: Nikāḥa Mūte'allik Mūhimmāt-ı Sā'ire Beyānındadır.	98
Faşl-ı Evvel: S'übüt-ı Neseb Beyānındadır.	98
Faşl-ı 'ānī: Zihār Beyānındadır.	99
Faşl-ı 'ālī': 'İlā Beyānındadır.	100
<i>Fihrist</i>	103
<i>Kaynakça</i>	105
<i>Dizin</i>	111

Giriş

Tanzimat Fermanı'yla başlayan yenileşme hareketleri, Osmanlı toplumunun idarî, sosyal ve kültürel birçok alanını etkilediği gibi hukuk sahasını da etkilemiş ve önemli dönüşümlere yol açmıştır. Hukuk alanında başlatılan yenileşme hareketleri neticesinde Osmanlı yargı teşkilatı yeniden yapılandırılmış, bu çerçevede nizâmiye mahkemeleri gibi yeni yargı organları ihdas edilmiştir. Nizâmiye mahkemeleri, daha çok ticaret ve ceza davalarına bakmakla görevli olup, *şer'î* davaların dışında kalan hususlara dair karar veren mahkemeler olarak işlev görmüştür. Her ne kadar benzer mahkemelerin Tanzimat öncesinde de mevcut olduğu ifade edilse de nizâmiye mahkemeleri bu dönemde kurumsal bir kimlik kazanmıştır.¹

Bu yeni mahkemelerde görev alacak yetkin hukukçuların yetiştirilmesi amacıyla 1878 yılında Mekteb-i Hukuk kurulmuştur. Söz konusu kurumun müfredatı, klasik Osmanlı medreselerinden oldukça farklı ve dönemin yenilikçi ruhunu yansıtan bir yapıya sahiptir. Ders programında Tanzimat döneminde kanunlaştırma çabalarının bir ürünü olan *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* önemli bir yer tutmakta, bunun yanı sıra diplomasi, kapitülasyonlar ve Fransızca gibi dersler de kurumun yenilikçi yönünü yansıtmaktadır.

1896 yılı itibarıyla Mekteb-i Hukuk müfredatına Maarif Nezareti'nin onayıyla *Kitabü'n-nikâh* dersi dâhil edilmiştir. Bu dersi veren isimlerden biri, daha sonra *Hukuk-ı Aile Kararnâmesi*'ni hazırlayan komisyonda yer alacak olan Mahmud Esad Seydişehirî'dir. Kendisine ait *nikâh* ders notları önce resmî gazetede yayımlanmış, ardından 1910 yılında kitap hâlinde basılmıştır. Aynı şekilde, Ermenekli Süleyman Sırrı Efendi de bu kurumda *nikâh* dersi vermiş olup, 1908 yılında *Hulasatu'l-Muhtareyn* adını verdiği *nikâh* ve *talâka* dair bir eser yayımlamıştır. Mukaddimesinde eserini Mekteb-i Hukuk öğrencileri için kaleme aldığını ifade etmiştir.

Bu dönemde Mekteb-i Hukuk'ta görev yapan bir diğer önemli isim ise, Manastırlı İsmâil Hakkı'dır. Her ne kadar kendisi bu kurumda doğrudan

1 İbrahim Durhan, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilatındaki Gelişmeler," *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, no. 3-4 (2008): 73.

nikâh dersini vermemiş olsa da fıkıh dersini okutmuştur. Ayrıca 1896 yılında *Kitabü'n-nikâh* dersinin müfredata eklenmesinden kısa bir süre sonra 1897-1898 yılında, *nikâh* ve *talâka* dair *Vesâilü'l-Felâh fî Mesâilî'n-Nikâh* adlı eserini kaleme almıştır. Bu eser, Mecelle üslubunda yazılmış ilk kapsamlı aile hukuku metinlerinden biri olup, Tanzimat sonrası dönemde aile hukukunu sistematik şekilde ele alan öncü çalışmalardan biri olarak değerlendirilebilir. Manastırlı'nın bu eseri, hem müfredat değişikliklerinin hemen ardından kaleme alınması hem de yazarın Mekteb-i Hukuk gibi yenilikçi bir kurumda görev yapması bakımından oldukça önemlidir. Bu eseri önemli kulan bir başka özellik ise daha önce belirtildiği gibi Mecelle üslubuyla kaleme alınmış ilk aile hukuku eseri oluşudur. Biçimsel olarak yeni bir üslup olan Mecelle üslubunu bu eserinde benimsemiş olması, içerik düzeyinde de geleneksel kalıpların ötesine geçip geçmediği sorusunu gündeme getirmektedir. Eserin taşıdığı bu önem sebebiyle, transkripsiyon yoluyla çağdaş ilim dünyasına kazandırılması hedeflenmiştir.